

Zdeněk Hanč (ed.), Martin Černý, Petr Hesoun, Martin Waldhauser: Vážky jižních Čech

Kniha shrnuje dosavadní výsledky výzkumu vážek na území Jihočeského kraje v jeho současných administrativních hranicích. Čtyřčlenný autorský kolektiv, vedený Zdeňkem Hančem, se tématu fauny hmyzu jižních Čech a vážek naší republiky věnuje dlouhodobě (např. Živa 2010, 4: LXIV–LXV; 2020, 4: CX–CXI) a jeho důkladná znalost se odráží i v této publikaci. Kniha nenabízí jen shrnutí faunistických průzkumů. Úvodní kapitola čtenáře stručně seznámí s bionomií a ekologií této prastaré skupiny hmyzu provázaného s vodou včetně popisu, jak vážky vypadají, jak loví kořist i jak se mění v dospělce. Další dvě krátké kapitoly shrnují historii výzkumu vážek v jižních Čechách a metodiku mapování. Na ně již navazuje těžiště knihy – kapitoly věnované jednotlivým druhům dosud známým z Jihočeského kraje. Celkem jde o úctyhodných 65 druhů vážek, tedy téměř veškerou odonatofaunu České republiky (dosud bylo u nás zjištěno celkem 74 druhů). U každého druhu se čtenář dozví, jak ho rozeznat včetně upozornění na možnou záměnu s jinými druhy, jaký je jeho areál výskytu, jaké má chování a zvyky i kde lze najít larvy a exuvie (svlečky larev po přeměně v dospělce). Text dále shrnuje rozšíření daného druhu v jižních Čechách s vyjmenováním oblastí, kde se převážně vyskytuje, a to včetně maximální nadmořské výšky, do které v jižních Čechách vystupuje, což je zajímavé především v kontextu globálních změn. Do budoucna jsou tyto informace velice cenné. Nechybí mapa rozšíření ve faunistických čtvercích Jihočeského kraje s vyznačenými nálezy před r. 2007 a po r. 2007 (kdy byl vydán přelomový Atlas vážek ČR od A. Dolného a kol.). Každou druhovou kapitolu doprovázejí fotografie dospělců obou pohlaví (obr. 1), tandemu (typické pozice dvojic vážek při páření), larvy a typického biotopu. U některých druhů je zobrazena i nejčastější barevná odchylka dospělců. Kvalita fotografií je na vysoké úrovni a zejména charakteristické druhy tak lze s trochou cviku začít poznávat jen na základě této publikace. Naopak jejím cílem není suplovat nedávno vyšlé, velmi zdařilé klíče na určování larev a dospělců českých druhů vážek. Chybějí tak detailní fotografie, případně perokresby zachycující znaky nezbytné pro správné určení některých hůře rozpoznatelných druhů.

Závěrečné kapitoly shrnují dosavadní výsledky mapování v Jihočeském kraji. Nejčastěji zaznamenanými druhy byly šidélko pískované (*Coenagrion puella*), vážka čtyřskvrnná (*Libellula quadrimaculata*) a vážka rudá (*Sympetrum sanguineum*). Nejvíce druhů bylo nalezeno na Třeboňsku díky přítomnosti různých typů stanovišť a vysoké koncentraci mapovatelů. Velmi zde oceňujeme zdůraznění nefunkčnosti druhové ochrany hmyzu (včetně kriminalizace

Vážka čárkovaná *Leucorrhinia dubia* (Vander Linden, 1825)
Small Whiteface – Kleine Moosjungfer – vážka rašelinová – zálečka wetglia

Popis. Membrány nádechů žluté nebo červenohnědé, venkovní síťka bílá nebo tmavě šedivě zbarvená, v horní třetině žlutá. Spodní samci s charakteristickým červenohnědým zbarvením hrudi a zadku na úroveň druhé čarované podobně jako na třetí čarované až po 5. hrudi samci a samice mají světlou spínku, ale žlutou. Páření jsou obvykle velmi tenké, ale jako samci samice mají zřetelně tmavší spínku, přičemž u některých jedinců mají i světlou. Červenohnědá barva. Dospělci pohlaví rozdílně se odlišují i velikostí těla (samice jsou větší) i formou plaváckých orgánů, která je u samců zřetelně a u samic méně zřetelně. Žilky plaváckých orgánů, které jsou u samců zřetelně a u samic méně zřetelně. Červenohnědá barva. Dospělci pohlaví rozdílně se odlišují i velikostí těla (samice jsou větší) i formou plaváckých orgánů, která je u samců zřetelně a u samic méně zřetelně.

1 Ukázka popisu vážky čárkované (*Leucorrhinia dubia*) z recenzované knihy. Dvoustrana věnovaná tomuto druhu dále zahrnuje fotografie larvy, svlečky a čerstvě vylíhlého dospělce a také přehlednou mapu rozšíření v jižních Čechách a snímek jedné z typických lokalit – podhorské nádrže.

sběratelů) a naproti tomu důraz na ochranu biotopů. Kniha je zakončena popisem nejvýznamnějších odonatologických lokalit jižních Čech a doporučeními pro efektivní ochranu vážek.

Celkově publikace působí velmi reprezentativním dojmem a i po faktické stránce je pečlivě zpracovaná. Naše komentáře jsou tedy spíše okrajové. U detailních údajů uvádějících nálezy z největších nadmoř-

ských výšek by bylo vhodné doplnit, zda jde o larvy či svlečky dokládající vývoj na dané lokalitě, nebo pouze dospělce, kteří se tam mohli vyskytnout i náhodně. U historie a výsledků mapování bychom uvítali shrnutí dosavadní dynamiky, např. formou grafu počtu záznamů v jednotlivých letech. Čtenář by se tak snadno dozvěděl, zda mapovací úsilí stoupá či stagnuje. Naopak velmi přínosné jsou mapy s počty záznamů v jednotlivých faunistických čtvercích, umožňující zjistit, ve kterých oblastech máme dosud limitované znalosti, což může další zájemce nasměrovat k vlastnímu bádání. Dále mohou nezastaralému čtenáři chybět detailnější popisky fotografií (např. uvedení pohlaví dospělců není zcela konzistentní, v několika případech jsou značky pohlaví „utopené“ v detailech fotografie) a ve shrnujících kapitolách by lepší orientaci možná prospělo doplnit kromě českých názvů jednotlivých druhů i jejich latinská jména.

Přehledu literárních pramenů dominují početné inventarizační a projektové zprávy patřící do kategorie „šedé“ literatury. U většiny z nich je zmíněno místo jejich uložení nebo organizace, pro kterou byla zpráva vypracována, což usnadní případné dohledání, ale u některých pramenů tato informace bohužel chybí. Překvapivě také mezi prameny nenajdeme nedávno publikovaný Atlas vážek České republiky (Dolný a kol. 2016) a klíč k určování larev a dospělců Vážky České republiky (Waldhauser a Černý 2014). Obě publikace jsou mezi vážkaři obecně známé, ale pro širší veřejnost by jejich uvedení bylo namístě. I výběr recentních ekologických publikací založených na jihočeských vážkách je trochu nahodilý. Kromě citovaných prací (Kolář a kol. 2019, 2021) přispěly jihočeské populace vážek i k objasnění struktury potravních sítí v malých stojatých vodách (Klečka a Boukal 2012, 2013), vlivu krajiny a jejich změn v čase na společenstva vážek (Dolný a kol. 2021), zdokumentování diverzity vážek ve vojenských újezdech (Harabiš a Dolný 2018) i vlivu klimatických změn na potravní vztahy ve vodním prostředí (Sentis a kol. 2015, 2017). To už jsou ale z pohledu hlavního záběru knihy opravdu marginální detaily. Vloudilo se i několik drobných šotků. Zaznamenali jsme několik překlepů, občasnou absenci kurziv u latinských jmen a chybný popis mapy č. 6 na str. 164, která neznázorňuje počet druhů v síťových polích, ale ukazuje nejvýznamnější jihočeské lokality (tzv. must-see).

I přes jmenované drobné nedostatky s radostí konstatujeme, že kniha je velmi pěkně sepsána a bohatě ilustrována řadou krásných fotografií. Neměla by proto chybět v knihovně odonatologa, milovníka focení vážek, ale ani ostatních entomologů a laiků zajímavých se o okolní přírodu.

Vydal Jihočeský kraj, 2022, 192 str., <https://zp.kraj-jihocesky.cz>

Publikaci můžete zakoupit také v knihkupectvích Academia za 336 Kč, v e-shopu za 302 Kč.

Použitou literaturu uvádíme na webovém stránce Živa.